

บทที่ 1

บทนำ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมของผู้ค้าหาบเร่แผงลอยกับปัญหาจราจร โดยเน้นถึงพฤติกรรมที่ไม่ยอมรับต่อมาตรการแก้ไขปัญหาจราจร เป็นที่เชื่อกันในหมู่นักสังคมศาสตร์ว่าปัญหาสังคมเกิดจากการกระทำระหว่างกันทางสังคมและเป็นปัญหาของส่วนรวม (Scarpitti, 1974 : 3) โดยที่ปัญหาจราจรถือเป็นปัญหาของชุมชนเมืองและเป็นปัญหาที่สำคัญอันดับหนึ่งของเมืองใหญ่ ๆ อย่างเช่นกรุงเทพมหานคร* จำเป็นต้องรีบแก้ไข ทั้งนี้เพราะทุกคนต้องเกี่ยวข้องกับจราจรตลอดเวลา นับตั้งแต่ออกจากบ้านจนกระทั่งกลับเข้าบ้าน อีกทั้งการอยู่อาศัยแออัดของผู้คนในเมือง ทำให้เกิดปัญหาการติดขัดบนถนนในเมือง

ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยเป็นปัจจัยที่มักมีการกล่าวอ้างว่าเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาจราจร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ถนนและที่สาธารณะประกอบกิจการ ทำให้เกิดการกีดขวางทางสัญจรและทางจราจร ก่อให้เกิดความสกปรกและความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่น่าดู ในบางกรณีผู้ที่มีร้านค้าของตนเองก็ยังใช้ทางสาธารณะวางสินค้าของตนรุกล้ำทางสัญจรของคนทั่วไป ทางราชการมีการจับกุมผู้ค้าบนทางเท้าอยู่เสมอ แม้จะปฏิบัติงานอย่างไม่สม่ำเสมอ ในขณะที่ผู้ขับขี่และคนเดินเท้าต้องการใช้ถนนในการขับขี่และเดินเท้า** สำหรับสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยก่อให้เกิดปัญหาจราจร น่าจะเนื่องมาจากทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมที่ไม่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศนั่นเอง

* ที่ศอราโร (TOR) ได้ระบุไว้ใน หนังสือปกขาวที่ศอราโร ๖๓ ปัญหาจราจรติดขัดเป็นปัญหาที่สำคัญอันดับหนึ่งของไทย

** ผู้สนใจอ่านค้นคว้าได้จากรายงานการวิจัยเรื่อง ทาบเร่ในกรุงเทพมหานคร ของประจักษ์ สุจริต, เกตุยาจุไร ศิริวรรณ และเจริญ คุณทรัพย์พันธ์.

1.1 ปัญหาและความสำคัญของปัญหา

ชีวิตและสังคมไทยในปัจจุบันกำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงรอบด้านทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรม การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เนื่องจากเป็นประเทศกำลังพัฒนาจึงต้องมีการนำมาตรการต่าง ๆ มาใช้เพื่อพัฒนาประเทศ กระบวนการกลายเป็นอุตสาหกรรมได้รับการพิจารณาว่าเป็นมาตรการในการพัฒนาประเทศ และกระบวนการกลายเป็นเมืองก็เป็นผลที่ตามมาของกระบวนการกลายเป็นอุตสาหกรรม แต่สิ่งเหล่านี้ได้นำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาชุมชนแออัด มลภาวะ ขาดคุณภาพชีวิตที่ดี ตลอดจนปัญหาจราจร (Shelat & Christian, 1989 : 1-3)

การจราจรนี้นับว่ามีมานานแล้ว อาจกล่าวได้ว่าการจราจรนั้นเกิดคู่กับการเดินทางของคน แต่การวิเคราะห์ปัญหาจราจรด้วยหลักวิทยาศาสตร์หรือมองว่าการจราจรเป็นปัญหาถือเป็นของใหม่ที่มีอายุไม่เกิน 50 ปี (จักรกรินทร์ กนกกันตพงษ์, 2523) สำหรับในประเทศไทยได้มีการหยิบยกประเด็นของการจราจรมาเป็นปัญหาที่ต้องรีบแก้ไขเมื่อราวปี พ.ศ. 2509 (ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539)

ได้มีผู้วิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาจราจรให้มากมาย แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงเฉพาะปัญหาจราจรที่สำคัญ ๆ อันได้แก่ จำนวนประชากรเพิ่มอย่างรวดเร็ว การขาดการวางผังเมืองที่ดี ขาดการควบคุมและไม่มีการจำกัดเขต มีการปลูกสร้างอาคารตามใจชอบ เป็นเหตุชักจูงยานพาหนะเข้าไปเพิ่มความแออัดมากยิ่งขึ้น (อัน นิมมานเหมินทร์, ช้างถึงในอริสมันต์ พงศ์เรืองรอง, 2538 : 7)

นอกจากนี้การขยายตัวของอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมทำให้เกิดแรงงานในการเข้ามาประกอบอาชีพ อีกทั้งเป็นการเพิ่มจำนวนยานพาหนะมากยิ่งขึ้น ดังนั้นเมื่อจำนวนรถเพิ่มขึ้นในขณะที่การก่อสร้างถนนใหม่ต้องใช้เวลาและการลงทุนสูง ทำให้พื้นที่ถนนไม่เพียงพอกับจำนวนรถ ไม่สามารถรองรับปริมาณการจราจรที่เพิ่มอย่างรวดเร็ว รวมทั้งการขาดความรู้ที่แท้จริงในการแก้ไขปัญหาจราจร ขาดวินัย และความไม่เป็นระเบียบของผู้ใช้รถใช้ถนน (ยอดพล ธนาภิรุณ, 2540 : [2-7])

จึงกล่าวได้ว่าผู้ใช้รถใช้ถนนยังขาดวัฒนธรรมในการใช้ทาง ระยะเวลาไม่ใช่ปัญหาสำคัญเท่ากับพื้นฐานทางวัฒนธรรม และลักษณะนิสัยที่ได้รับการฝึกอบรม ตลอดจนการหล่อหลอมกันมาในอดีต ผนวกกับอิทธิพลแบบตัวใครตัวมันของวัฒนธรรมตะวันตก ทำให้ทุกคน

พยายามรักษาผลประโยชน์ของตนเองไว้อย่างเหนียวแน่น โดยเฉพาะในสังคมที่ทุกคนจะต้องแข่งขันจนทำให้ขาดวินัยและการใช้ทางอย่างถูกต้อง (อัมภา จุลมนต์, 2530) จะเห็นได้ว่าอุปสรรคที่สำคัญที่สุดก็คือ ลักษณะนิสัยของคนนั้นคือนิสัยชอบความสะดวกสบาย*

ในความเป็นจริงแล้วการจราจรเกี่ยวข้องกับวิชาการหลายแขนง อาทิจากการเป็นส่วนหนึ่งของวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ เพราะปัญหาการจราจรเกี่ยวข้องกับการวางผังเมือง และยังเกี่ยวข้องถึงวิชาวิศวกรรมศาสตร์ในด้านโครงสร้างทางกายภาพและวิศวกรรมจราจร นอกจากนี้เรายังสามารถวิเคราะห์ตามหลักสังคมวิทยาได้อีกด้วย เนื่องจากปัญหาการจราจรทำให้สังคมไร้ระเบียบ ปัญหาการจราจรมีผลต่อคนส่วนใหญ่ในสังคม และมีผลมาจากความสัมพันธ์ของผู้ใช้รถใช้ถนนตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น ในเขตกรุงเทพมหานครไม่สามารถควบคุมให้เกิดประโยชน์ เพื่อการจราจรอย่างเต็มที่ เนื่องจากมีการจอดรถ การวางของ หรือสินค้าบนผิวการจราจร

ด้วยเหตุที่อาชีพหาบเร่แผงลอยเป็นอาชีพนอกระบบอาชีพหนึ่งซึ่งเข้าสู่อาชีพได้ง่าย อีกทั้งยังสามารถตอบสนองความต้องการของผู้มีรายได้ระดับปานกลาง อาชีพหาบเร่แผงลอยจึงถูกกำหนดให้เป็นกลุ่มอาชีพเป้าหมายที่รัฐจะส่งเสริมพัฒนาให้กลุ่มผู้ยากไร้ได้มีโอกาสยกระดับรายได้ของตนเอง และเป็นกลุ่มอาชีพที่มีปัญหากับกรุงเทพมหานคร (กทม.) ในเรื่องการเกาะเกาะบนท้องถนน โดยที่กทม.กำลังหาแนวทางดำเนินการกับคนกลุ่มนี้ ซึ่งในทางปฏิบัติเท่าที่ปรากฏอยู่ จะเห็นได้ว่าการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของทั้งสองฝ่ายค่อนข้างจะสวนทางกัน จึงทำให้ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยมีปัญหากับกทม. อยู่เสมอ ความจริงแล้วสิ่งที่ถือว่าผู้ค้าหาบเร่แผงลอยเป็นปัญหาในกรุงเทพมหานครที่สำคัญที่สุด ก็คือการใช้ถนนหรือที่สาธารณะประกอบการค้าขายสินค้าหรือบริการ สิ่งก็ตามมาจึงได้แก่การกีดขวางทางสัญจร ไม่มีความเป็นระเบียบวินัย และบางแห่งเกิดความสกปรก จนอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชนส่วนใหญ่ได้

การศึกษาที่ผ่านมาเกี่ยวกับหาบเร่แผงลอยนั้น มักเป็นการศึกษาในเชิงสาเหตุของการประกอบอาชีพ และการศึกษาเกี่ยวกับการจราจรโดยมากมักศึกษาเฉพาะเรื่องของโครงสร้างทางกายภาพซึ่งเป็นเรื่องของวิศวกรรมจราจร หรือศึกษาผู้ขับขี่ และการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมเบี่ยงเบน สำหรับการศึกษาครั้งนี้ ยังไม่พบงานวิจัยชิ้นใดศึกษามาก่อน เป็นการศึกษาปัญหาการจราจรในเขตกรุงเทพมหานคร โดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมของผู้ค้าหาบเร่แผงลอย อันสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมที่ไม่ยอมรับผิดชอบต่อมาตรการแก้ไขปัญหาการจราจร

* ผู้สนใจอ่านค้นคว้าได้จาก "ชนไทยปี: โลกทัศน์ใหม่เพื่อออกจากรั้วชนบทในไทย" ใน *วารสาร* แปลโคธ ฤกษ์ชัย ทัศนทรรศน์ทุก เก็บความจาก *Entropy: A new world view* โดย Jeremy Rifkin.

เนื่องจากมาตรการแก้ไขปัญหาราจรที่นำมาใช้เมื่อสี่ปีที่ผ่านมา (พ.ศ.2536) ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร และเป็นช่วงที่การจราจรเกิดปัญหารุนแรง ตลอดจนการขาดการมีส่วนร่วมในการนำเสนอแนวความคิดเพื่อสร้างมาตรการที่สามารถบังคับใช้ได้จริง กอปรกับประชาชนส่วนใหญ่ไม่ยอมรับวิธีการที่ขัดกับค่านิยมและความมุ่งหวังของตน ผลที่ตามมาคือการแสดงออกต่อมาตรการส่วนใหญ่มักจะออกมาในรูปของการเพิกเฉยหรือไม่ให้ความร่วมมือ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมของผู้ค้าหาบเร่แผงลอยเกี่ยวกับปัญหาราจรในเขตกรุงเทพมหานคร

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมของผู้ค้าหาบเร่แผงลอยเกี่ยวกับปัญหาราจร
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมของผู้ค้าหาบเร่แผงลอยเกี่ยวกับปัญหาราจร กับพฤติกรรมการยอมรับต่อมาตรการแก้ไขปัญหาราจร

1.3 ขอบเขตในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตเชิงพื้นที่ไว้ในเขตกรุงเทพมหานคร เพราะเป็นแหล่งที่มีผู้ค้าหาบเร่แผงลอยอยู่เป็นจำนวนมาก สำหรับขอบเขตเนื้อหานั้น การศึกษาครั้งนี้ไม่ได้ศึกษาประชากรทั้งหมด แต่เนื่องจากข้อจำกัดในด้านเวลา งบประมาณ และความสามารถ จึงได้กำหนดขอบเขตไปที่เขตสัมพันธวงศ์ เขตราชเทวี และเขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร อันเป็นเขตที่มีปัญหาเกี่ยวกับผู้ค้าหาบเร่แผงลอยและปัญหาราจรสูง

สำหรับแผนการดำเนินงานตลอดโครงการ แบ่งขั้นตอนดำเนินการได้ดังนี้

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ในการวิจัยครั้งนี้คาดว่าจะได้รับประโยชน์ดังนี้

1. เพื่อทราบถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาจรรยา และพฤติกรรมไม่ยอมรับต่อมาตรการแก้ไขปัญหาจรรยา ซึ่งอาจจะนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาประเทศได้
2. เพื่อเป็นแนวทางในการทำนายเกี่ยวกับปัญหาจรรยาโดยทั่วไป
3. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาจรรยาอันเนื่องมาจากผู้ค้าหาบเร่
แผงลอย
4. เพื่อประโยชน์ในการใช้ข้อมูลในการวางแผนทางแก้ไขก่อนที่จะเกิดปัญหามากขึ้น
5. เพื่อประโยชน์ในการศึกษาทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม และพฤติกรรมในสังคมไทย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย